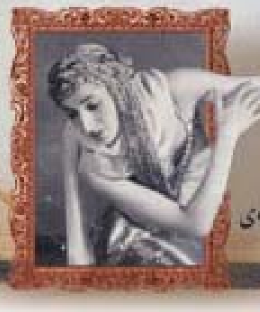

ناڤدارە ژنێن دیرۆکا کوردا

ڤیان سلێمان سلێڤانەی

هەر ژ کەڤندا ژنا کورد خودان سالۆخەت و سیمایێن تایبەت ب خوە بوویە، هەر وەک پرانیا رۆژهەلاتناسا ئاماژە دکەنێ، ئافرەتا کورد ژ هەمی ئافرەتێن وەلاتێن هەڤسوی ئازادتر و ڤەکریتر بوویە، نە گەلەک پێچای و دکونجا خانی دا ڤەشارتی و نە ژی تەنیا کارێ وێ زاوزێ و پەروەردەکرنا زارۆکان و کابانیاتی بوویە، بەلکو مل ب ملێ زەلامی د هەمی بوارێن ژیانێ دا پشکداری کریە، بڤی رەنگی زۆر ژنێن ناڤدار هەلکەفتینە کو بووینە جهێ رێزلێنان و شانازیا گەلێ مە، وەک قەدەم خێرا فەیلی، ڤەرەڤاتمە،خانزادا سۆران، و مەستوورا کوردستانی، میهرەبان خاتوونا بەرواری و... هتد.
مخابن، کا چەوا گەلەک ژ مێژوویا کوردا د تاریاتیێ دا مایە، وەسا رەوشا ژیان و کار و خزمەتا ئەڤان ئافرەتا ژی د ناڤ بەرپەرێن دیرۆکێ دا بەرزەبوویە و ج پێزانینێن وەسا لسەر وان بدەست ناکەڤن.
مێژوونڤیسێن کورد ژی دەرهەقی ڤێ چەندێ دا ژ خەمساریێ بێ بار نەبووینە، بۆ نموونە، دیروکڤانێ مەزن شەرەفخانێ بەدلیسی دکتێبا شەرەڤنامە دا باسی میرێن سۆران هەتا میر عەلی بەگی کو د سەردەمێ وی دا بوویە، کریە، بەلێ هەر ناڤێ خانزادەخانێ ژی نەهینایە، هەر چەندە ئەڤ شێرەژنە د هەمان ماوەی دا ژیایە.

خانزادا سۆران کییە؟

مێژوونڤیس و دیرۆکڤان لسەر رەوشا خێزانی یا خانزادێ رێک نەکەفتینە، لدویف بۆچوونا ئەمین زەکی بەگی خانزاد کچا حەسەن بەگی و هەڤژینا میر سلێمان بەگێ کورێ شاه قولی بەگی یە(١)، گەلەک ژێدەرێن دیتر ب چاڤلێکەری، هەمان ئاخفتنێ دووبارە دکەن(٢)، لێ وەک د داستانا فۆلکلۆری (خانزاد و لەشکەری) دا دیار دبیت، خانزاد خوشکا میر سلێمان بەگی یە، نەک هەڤژینا وی(٣)، و حوزنی موکریانی(٤) و جەمال نەبەز(٥) و هەژار موکریانی ژ زاردەڤێ (پەروین) خانا تۆرەڤان، دگەل ڤێ بۆچوونێ نە(٦). خانزاد ئافرەتەکا چەلەنگ و ژیهاتی بوویە، و دکاروبارێ ناڤخۆیی دا هاریکاریا میر سلێمان بەگی دکر، کەواتە سەردەمی ژینا وێ دبیتە هەمان سەردەمێ فەرمانرەوانیا میر سلێمان بەگی، کو دبیتە سەدا شازدێ زایینی، چونکە میر سلێمان بەگ ل سالا ٩٩٩مش - ١٥٦٠ز چوویە بەر دلۆڤانیا خودێ(٧). لدویف بۆچوونا خودانێ شەرەڤنامێ و حوزنی موکریانی میر سلێمان بەگ بەری سالەکێ ب مرنا خوە، کورێ خوە عەلی بەگ بۆ میراتیێ هەلبژارتییە(٨). و وەک موکریانی دبێژیت پشتی مرنا عەلی بەگی لسالا (١٠٠٥مش)، خانزادە خاتوونێ فەرمانرەوایی کرییە، بەلێ وەک د داستانا (خانزاد و لەشکەری) دا هاتی، دەمێ سلێمان بەگ و لەشکەری کو سەرکردێ سوپایێ سۆران بووە، پێکڤە چووینە دەڤ والیێ بەغدا، و درێکێ دا بدەستێن چەپلەلێن لەشکەری دهێتە دەرماندن و دچیتە بەر دلۆڤانیا خودێ، خانزاد جهێ وی دگریت و دەمێ بۆ روون دبیت کو لەشکەری، یێ ل میر سلێمان بەگی خاین بووی و ب تێکەلکرنا ژەهرا ماری دگەل قەهوێ، ئەوێ کوشتی، ل بەر تۆلڤەکرنی دهێت، لەشکەری، بڤێ چەندێ ئاگەدار دبیت و دگەل چەند سەرباز و سەرکردێن خوە دەڤن و دچیتە ناڤ ئێزدیان، پشی بۆرینا دوو سالا خانزاد ب هاریکاریا ئاقلدار خوە پلانەکێ دادرێژیت و ئەو یا رازیە شوی پێ بکەت، لەشکەری باوەر دکەت و دزڤریتەڤە، خانزاد رێزێ لێ دگریت و خوە لێ مەهر دکەت، بەلێ دبێژیتێ کو ئەڤێ شەڤێ ئەز هێش یا ب تازیمە و بۆ سوبەهی دێ تازیا خوە راکەم.
ل سپێدا رۆژا پاشتر خانزاد جلکێن رەش دئێخیت و جلکێن سوور دکەتە بەرخوە کو د وی دەمی دا جلکێ سوور نیشانا تۆلڤەکرنێ بوویە، و دچیتە دیوانێ، دەمێ لەشکەری دهێتە دیوانێ، فەرمانێ ددەتە چەکدارێن خوە کو دەست و پێ یا لێ گرێ بدەن، لڤێرە لەشکەری ژ کارێ خوە یێ نەمەردانە پەشیمان دبیت و دبێژیت هیڤیدارم کو دەرفەتێ بدەیە من چەند بەندەکا بێژم، خانزاد دەرفەتێ ددەتێ وئەو دڤان بەندا دا باسی سەفرا خوە و میر سلێمان بەگی دکەت و پەسنا وی و هێز و چەکدارێن وی دکەت و لدوماهیێ دبێژیت کا چەوا هێز و شیان و مرۆڤێن وی بووینە جهێ مەترسیا والیێ بەغدا، لەوا لدویف بریارا وی ب دەستێن خوە ڤنجانەکا ژەهرا ماری پێشکەشی میر سلێمان بەگی دکەت و بڤی رەنگی ژیانا وی بدوماهیک دئینیت، پشتی ڤێ چەندێ خانزادێ فەرمان دا کو پارچە پارچە گوشتی ژ لەشی ڤەکەن هەتا دمریت(٩).
لسەردەمێ فەرمانرەوانیا خانزادێ دا خەلکێ میرگەها سۆران ب سەربەستی و ئاسۆدەیی دژیا، چونکی ڤێ شێرەژنێ نە چوجارا سەرێ خوە بۆ داردەستێن عوسمانی چەماند، و نە ئاڤەدانکرنا وەلاتێ خوە پشتگوه هاڤێت، ئەوێ گەلەک مزگەفت و کەل و ڤوتابخانە ئاڤا کرن، ژ وان، سێ کەل هەتا نهۆ شوینوارێن وان بجه مایە، ئێک ژ وان دکەڤیتە (بالەک)ێ و هەر دووکێن دی دکەڤنە بانەمان و باکوورێ هەریرێ، کەلا هەریرێ کەلەکا مەزن و مزکەفە و بناڤێ کەلا خانزادا سۆران دهێتە نیاسین(١٠).

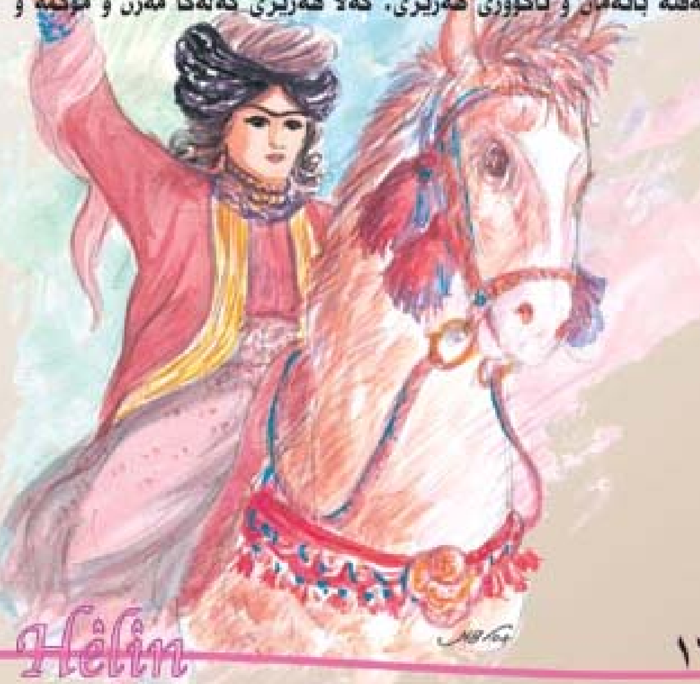

پەراوێز و ژێدەر:
١) محمد امین زکی، مشاهیر الکورد، الجزء الثانی، ترجمه کریمه، ١٩٤٧، ص٢٣٤
٢) عەبدولجەبار محمد الجەباری، ئافرەتە ناودارەکانی کورد، ١٩٦٩، ل٣٣ .
٣) اسعد عەدۆ، خانزاد و لەشکەری، رۆشەنبیری نوێ، ژمارە ٨٧، ١٩٨١، ل٣٣ .
٤) حسین حزنی المکریانی، موجز تاریخ امراء سۆران، ترجمه محمد الملا عبد الکریم، مطبعه سلمان الاعظمی، بغداد، ص١٣ .
٥) جەمال نەبەز، الامیر الکوردی میر محمد الرواندزی، ترجمه فخری ملا سلاحشور، مطبعه اراس، اربیل ٢٠٠٣، ص١٢٤ .
٦) شەرفخانی بەدلیسی، شەرەفنامە، وەرگێرانا هەژار موکریانی، تاران ١٩٨١، ل ٥٠٣ .
٧) هەمان ژێدەر، ل ٥٠٣ .
٨) هەمان ژێدەر، ل ٥٠٢ .
٩) اسعد عەدۆ، خانزاد و لەشکەری، ل٣٣-٣٥ .